

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Μια παγκόσμια σύγχρονη κρίση μοναξιάς

Μια δομική αλλαγή συντελείται σχεδόν παντού, ταυτόχρονα. Για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία, η πλειονότητα των κρατών, αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων, βρίσκεται κάτω από το «όριο αναπλήρωσης» των 2,1 παιδιών ανά γυναίκα, προκειμένου ένας πληθυσμός να διατηρείται δημογραφικά σταθερός χωρίς μετανάστευση. Σε 66 χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, ο μέσος όρος είναι τώρα πιο κοντά στο 1. Σε άλλες, πλησιάζει όλο και πιο επικίνδυνα το μηδέν.

Εδώ και χρόνια, πολιτικοί και αναλυτές αντιμετωπίζουν την υπογεννητικότητα ως πρόβλημα πρωτίστως οικονομικής φύσης. Η ακρίβεια, η εργασιακή επισφάλεια, το υψηλό κόστος στέγασης, η ελλιπής κρατική στήριξη προς τους γονείς και η δυσκολία συνδυασμού καριέρας και οικογένειας -ιδίως για τις γυναίκες- θεωρούνται οι βασικές αιτίες. Όμως, πλέον δεν αρκούν για να εξηγήσουν τις παγκόσμιες διαστάσεις του φαινομένου. Δημογράφοι επισημαίνουν ότι η κρίση γεννητικότητας έχει εξελιχθεί σε κρίση των σχέσεων, με ριζική αλλαγή προτύπων και αντιλήψεων στην ψηφιακή εποχή. Στους «New York Times», η Άννα Λουί Σάσμαν, συγγραφέας και δημοσιογράφος με ειδίκευση σε θέματα φύλου, οικονομίας και αναπαραγωγής, σκιαγραφεί μια διάχυτη υπαρξιακή αβεβαιότητα στις τάξεις των νέων ενηλίκων. Συμβαίνει σε μια «εποχή πολυκρίσης», παρατηρεί, εν μέσω κλιματικής αλλαγής, γεωπολιτικής και οικονομικής αστάθειας, διεύρυνσης των ανισοτήτων και του τρόπου με τον οποίο η τεχνητή νοημοσύνη μετασχηματίζει τις κοινωνίες.

Προς επίρρωση¹ των ανωτέρω, έρευνα των «Financial Times» βάσει ανάλυσης δεδομένων -από δημογραφικά αρχεία έως αναζητήσεις στην Google- καταγράφει μια χρονική σύμπτωση της πιο πρόσφατης δημογραφικής κατάρρευσης σε πολλές χώρες με τη χρήση των smartphones. Έχουν αλλάξει τον τρόπο αλληλεπίδρασης των νέων, ενόσω τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καλλιεργούν εξιδανικευμένα πρότυπα σχέσεων, εμφάνισης και επιτυχίας. Έτσι, δημιουργούν μη ρεαλιστικές προσδοκίες που αυξάνουν τα επίπεδα μοναξιάς, κοινωνικής απομόνωσης και ψυχολογικής δυσφορίας, αλλά και ένα αναδυόμενο ιδεολογικό χάσμα μεταξύ νέων ανδρών και γυναικών, κυρίως μεταξύ όσων δεν έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Στο πλαίσιο αυτό, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις, όπως υπογραμμίζει ο συντάκτης της έρευνας, Τζον Μπερν-Μέρντοχ, η γήρανση του πληθυσμού «επιβαρύνει την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου».

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

[Τα νιάτα και τα γεράματα]

Λέγεται συνήθως ότι τα νιάτα είναι επαναστατικά, αγαπούν τις μεγάλες καινοτομίες, απαιτούν ριζικές λύσεις, δεν δέχονται συμβιβασμούς· και αυτό πραγματικά είναι η χάρη και η δόξα τους. Λέγεται ακόμη ότι τα γεράματα είναι κατά κανόνα συντηρητικά, ηλικία των συμβιβασμών, ότι τα χρόνια εκείνα ο άνθρωπος και στις εχθρότητες και στις συμπάθειές του είναι μαλακός· ότι δεν προσέχει τις πολύ λεπτές αποχρώσεις, βλέπει μονάχα τα βασικά χρώματα· δεν μετακινείται προς νέες καταστάσεις, άγνωστες, αδοκίμαστες ακόμη. Και τούτο είναι αληθινό, έως ένα σημείο τουλάχιστο. Μπορούμε μάλιστα με αυτά τα μέτρα να προσδιορίζουμε τα γεράματα της μικρής ηλικίας και τα νιάτα της μεγάλης ηλικίας. **Γιατί** υπάρχουν και νέοι συντηρητικοί, συμβιβαστικοί, υποχωρητικοί, που δεν αγαπούν ό,τι πρόκειται να τους βγάλει έξω από τα καθιερωμένα. Όπως αντίθετα υπάρχουν και γέροντες ριζοσπαστικοί, που νεάζουν στις σκέψεις και στα αισθήματα, που ενθουσιάζονται για τις επαναστατικές καινοτομίες κ.τ.λ. Τα δύο **λοιπόν** στρατόπεδα υπάρχουν και μακάρι να διαχωρίζονται ανάλογα με την ηλικία των σταυροφόρων τους. Γιατί χρειάζονται και τα δύο· είναι απαραίτητα για την υγεία του κοινωνικού σώματος. Αλίμονο στις κοινωνίες που αποτελούνται μόνο από «νέους» (στα νεύρα και στις ιδέες) ανθρώπους που διαρκώς καλπάζουν ορμητικά προς τα εμπρός. Και αλίμονο πάλι στις κοινωνίες που είναι καμωμένες μόνο από «γέροντες» (στα μυαλά και στα χέρια) που τρέμουν κάθε μεταβολή και την καταριώνται. Ευλογημένες είναι κείνες που έχουν και τις δύο κατηγορίες πολιτών· η ιστορία χρειάζεται και τα δυο ρεύματα.

[Ε. Π. Παπανούτσος, *Πρακτική Φιλοσοφία*, απόσπασμα από το κεφάλαιο «Τα γερατεία», σσ. 174-175, Αθήνα, 2008, εκδ. Νόηση]

¹ . επίρρωση: ισχυροποίηση, ενίσχυση

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Ο Ανδρέας Εμπειρικός στο ποίημά του «Ποιος ζει και ποιος πεθαίνει» συνδέει τη ζωή με τη χαρά και την αγωνιστικότητα.

Αρκεί.
Χτύπα τη θλίψη καταγής
Και πέταξε το μαράζι στα σκουπίδια.
Πρέπει να πολεμήσης να χαρής
Κι ακόμα να χαρής
Κι όχι να πίνης ξύδι -όποιος κι αν στο δίνει
Τώρα σου πρέπει μέλι κι ένα ποτήρι γιομάτο «δε με μέλλει»¹
Ορθό-κοφτό σαν βλύσμα² κραυγής γλάρου
Πρέπει να γυμνωθής
Κι αν στολιστής να στολιστής με αχάτη³.
Πρέπει να νιώσης όλες τις ηδονές που σε τραβάνε
Μα πρώτα πρέπει να ανασάνης μπροστά στον ήλιο

Κι αφού λυτρώσεις στην ψυχή σου τον οίστρο⁴ του βαρβάρου Έβγα στο δρόμο.
Κ' εκεί,
Προ πάντων,
Μην φοβηθείς το πάτημά σου.

-
1. «δε με μέλλει»: δεν με νοιάζει, δεν με ενδιαφέρει
 2. βλύσμα: εκρηκτικός ήχος (μτφ.) (από το ρ. βλύζω: αναβλύζω, ξεπηδώ ορμητικά)
 3. ο αχάτης: ημιπολύτιμος πολύχρωμος λίθος
 4. ο οίστρος: κατάσταση ψυχικής και πνευματικής έξαρσης

[Α. Εμπειρικός, 1934 • Προϊστορία ή Καταγωγή, εκδ. Άγρα, Αθήνα 2014, διατηρήθηκε η ορθογραφία του ποιήματος].

Θέμα Α

A1. Να συνοψίσετε σε 70-80 λέξεις τους λόγους στους οποίους, σύμφωνα με το **Κείμενο 1**, οφείλεται η υπογεννητικότητα.

Μονάδες 20

Θέμα Β

B1. Να γράψετε στο τετράδιό σας δίπλα στον αριθμό της **Στήλης Α** το γράμμα από τη **Στήλη Β** που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση, με βάση το περιεχόμενο των **Κειμένων 1** και **2** (χωρίς αναφορά σε χωρία του κειμένου):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 1 υποστηρίζεται ότι	α. η πλειονότητα των αναπτυγμένων χωρών εμφανίζει μηδενική γεννητικότητα.
	β. τα περισσότερα κράτη, ανεξαρτήτως βαθμού ανάπτυξης, βρίσκονται κάτω από το «όριο αναπλήρωσης».
2. Στη δεύτερη παράγραφο του Κειμένου 1 υποστηρίζεται ότι οι παραδοσιακές οικονομικές ερμηνείες της υπογεννητικότητας θεωρούνται πλέον ανεπαρκείς, επειδή	α. οι κυβερνήσεις έχουν ήδη επιλύσει τα οικονομικά προβλήματα των νέων ζευγαριών.
	β. το φαινόμενο συνδέεται πλέον και με βαθύτερες μεταβολές στις ανθρώπινες σχέσεις και στις κοινωνικές αντιλήψεις.

3. Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 τα smartphones και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνδέονται με τη δημογραφική κρίση, επειδή	α. συντελούν στην καλλιέργεια εξιδανικευμένων προτύπων και στην αύξηση της μοναξιάς και της κοινωνικής απομόνωσης.
	β. ενισχύουν την πρόσβαση των νέων σε εκπαιδευτικό υλικό για την οικογένεια.
4. Στο Κείμενο 2 υποστηρίζεται ότι	α. η ιστορία έχει ανάγκη και τα νιάτα και τα γηρατειά.
	β. τα γηρατειά και τα νιάτα υπονομεύουν την πρόοδο.
5. Σύμφωνα με το Κείμενο 2 , ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι	α. οι άνθρωποι μπορεί να είναι προοδευτικοί ανεξαρτήτως της ηλικίας τους.
	β. τα γηρατειά είναι πάντα συντηρητικά.

Μονάδες 15

B2. α. Η τρίτη παράγραφος του **Κειμένου 1** («Προς επίρρωση... πανεπιστημιακή εκπαίδευση») αναπτύσσεται με τον τρόπο του αιτίου-αποτελέσματος. Να επισημάνετε το αίτιο και δύο από τα αποτελέσματα (μονάδες 3) και να δηλώσετε ποια πρόθεση της συντάκτριας εξυπηρετεί η συγκεκριμένη επιλογή (μονάδες 3).

β. Στο **Κείμενο 2** να γράψετε τι δηλώνουν οι έντονα υπογραμμισμένες λέξεις **Γιατί** (το πρώτο του κειμένου) και **λοιπόν**, κάνοντας αναφορά στα νοήματα που αυτές συνδέουν σε κάθε περίπτωση (μονάδες 4).

Μονάδες 10

B3. Στο **Κείμενο 2** να εξηγήσετε τη λειτουργία των παρακάτω γλωσσικών επιλογών:

- το ασύνδετο σχήμα: «Λέγεται συνήθως... συμβιβασμούς» (μονάδες 4),
- το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο: «Μπορούμε... προσδιορίζομε» (μονάδες 2) και
- τη συνυποδήλωση/μεταφορά: «ανθρώπους που διαρκώς καλπάζουν ορμητικά προς τα εμπρός» (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Θέμα Γ

Γ1. Ποιες είναι οι προτροπές του ποιητικού υποκειμένου προς τον αναγνώστη/την αναγνώστρια; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τρεις (3) διαφορετικούς μεταξύ τους κειμενικούς δείκτες από το ποίημα. Πώς θα ανταποκρινόσουν εσύ στο κάλεσμα αυτό του ποιητικού υποκειμένου; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. Αξιοποιώντας δημιουργικά ιδέες από τα **Κείμενα αναφοράς 1** και **2**, σε ένα άρθρο 350-400 λέξεων που θα αναρτηθεί στη σχολική εφημερίδα:

- α) να εξηγήσετε για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, αυξάνονται τα επίπεδα μοναξιάς στην εποχή μας και
β) να προτείνετε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να συνεργάζονται οι νέοι με τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας, ώστε να θεραπευτεί η μοναξιά και των δύο γενεών.

Μονάδες 30

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. Στο κείμενο παρατίθενται τα αίτια πρόκλησης της υπογεννητικότητας. Κύριο ρόλο, σύμφωνα με αναλυτές, διαδραματίζει ο οικονομικός παράγοντας, καθώς οι σύγχρονοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν αυξημένο κόστος

ζωής, ανεπάρκεια του κράτους πρόνοιας και εργασιακές δυσχέρειες. Ωστόσο ευρύτερα η υπογεννητικότητα σχετίζεται με προβληματικές ανθρώπινες σχέσεις, προκαλώντας ανασφάλεια ιδιαίτερα στους νέους, δεδομένης και της σύγχρονης πολυεπίπεδης οικολογικής, πολιτικής και ανθρωπιστικής κρίσης. Το φαινόμενο οξύνεται και μέσω της χρήσης των «έξυπνων κινητών», που προωθούν εξιδανικευμένα μοντέλα ζωής, οδηγώντας τους νέους σε ουτοπικές βλέψεις και συνακόλουθα σε κοινωνικά, ψυχολογικά και ιδεολογικά προβλήματα.

ΘΕΜΑ Β

B1. 1. β 2. β 3. α 4.α 5. α

- B2. α.** Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου 1 το αίτιο εντοπίζεται στο χωρίο «Προς επίρρωση των ανωτέρω ...εμφάνισης και αποτυχίας». Η χρήση των smartphones και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει αλλάξει τον τρόπο αλληλεπίδρασης των νέων και καλλιεργεί εξιδανικευμένα πρότυπα σχέσεων, εμφάνισης και επιτυχίας. Το πρώτο αποτέλεσμα εντοπίζεται στο χωρίο «Έτσι, δημιουργούν μη ρεαλιστικές προσδοκίες ...δυσφορίας», ενώ το δεύτερο αποτέλεσμα εντοπίζεται στο χωρίο «αλλά και ένα αναδυόμενο ιδεολογικό χάσμα μεταξύ νέων ...εκπαίδευση». Η συντάκτρια επιδιώκει να ενημερώσει και να προβληματίσει τον αναγνώστη σχετικά με τις αρνητικές κοινωνικές και ψυχολογικές συνέπειες της εκτεταμένης χρήσης smartphones και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στους νέους. Τέλος, θέλει να τονίσει τη σχέση αίτιου αιτιατού, να δείξει δηλαδή πώς συνδέονται μεταξύ τους η χρήση των smartphones και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (αίτιο) με τη δημιουργία μη ρεαλιστικών προσδοκιών και το ιδεολογικό χάσμα μεταξύ νέων (αποτελέσματα).
- β.** Η διαρθρωτική λέξη «γιατί» δηλώνει αιτιολόγηση. Αιτιολογεί την άποψη ότι μπορούμε να ξεφύγουμε από τα στερεότυπα της κάθε ηλικίας αναφορικά με τα γνωρίσματά της, αφού ο συντηρητισμός μπορεί να εμφανιστεί και στη νεότητα και αντίστοιχα ο νεωτερισμός μπορεί να χαρακτηρίζει τους γέροντες. Η διαρθρωτική λέξη «λοιπόν» δηλώνει συμπέρασμα. Ο συγγραφέας αφού ανέλυσε τις δύο κατηγορίες ανθρώπων, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν δύο αντίστοιχα «στρατόπεδα» που είναι αναγκαία για την εξέλιξη της κοινωνίας.
- B3.**
- Ο συγγραφέας με τη χρήση ασύνδετου σχήματος στο παρακάτω παράθεμα «Λέγεται...συμβιβασμός» προσδίδει γρήγορο, ζωηρό, ασθματικό ρυθμό στο λόγο, δίνοντας έμφαση στα χαρακτηριστικά της νέας γενιάς και αποτυπώνοντας παράλληλα τη συναισθηματική του ένταση. Το νόημα έτσι γίνεται πιο πυκνό και λιτό.
 - Με τη χρήση του 'Α πληθυντικού («Μπορούμε ...προσδιορίζουμε»), ο συγγραφέας εντάσσει τον εαυτό του στο «εμείς» και εκφράζει συλλογική εμπειρία και ευθύνη σχετικά με την ανάγκη του κοινωνικού συνόλου να απομακρυνθεί από τα στερεότυπα που χαρακτηρίζουν τη νεότητα και την Τρίτη Ηλικία. Το ύφος καθίσταται άμεσο, ζωντανό, παραστατικό και οικείο, συμβάλλοντας στον προβληματισμό και την ευαισθητοποίηση του δέκτη.
 - Η χρήση της συνυποδήλωσης / μεταφοράς: «ανθρώπους που διαρκώς καλπάζουν ορμητικά προς τα εμπρός» εκφράζει την προσωπικής άποψη του συγγραφέα και τον προβληματισμό του σχετικά με την ύπαρξη των κοινωνιών που απαρτίζονται μόνο από νέους. Ο λόγος του αποκτά ένταση και παραστατικότητα, εικονοπλαστική διάσταση, αφυπνίζοντας συναισθηματικά τον αναγνώστη, ιδιαίτερα με τη χρήση του ρήματος «καλπάζουν» και των επιρρηματικών προσδιορισμών «ορμητικά», «προς τα εμπρός», που δηλώνουν την ξέφρενη πορεία των νέων. Το ύφος γίνεται ζωντανό, γλαφυρό, παραστατικό.

ΘΕΜΑ Γ

- Γ1.** Το ποιητικό υποκείμενο καταστρώνει ένα μανιφέστο για μια ζωή γεμάτη χαρά, απολαύσεις και αγωνιστικότητα. Είναι χαρακτηριστικός ο έντονα προτρεπτικός χαρακτήρας του λόγου του προς τον αναγνώστη/-στρια που αποδίδεται σε ολόκληρη την έκταση του ποιητικού κειμένου με τη χρήση β' ενικού ρηματικού προσώπου και την εναλλαγή προστακτικής-υποτακτικής έγκλησης («χτύπα τη θλίψη», «και πέταξε», «και ακόμα να χαρής», «Μην φοβηθείς»). Το ποιητικό υποκείμενο παροτρύνει τους αποδέκτες-ίσως και τον ίδιο τον εαυτό του- να απεκδυθούν την θλίψη, την απογοήτευση και τη μιζέρια, να πάνσουν να υπομένουν τον πόνο και την πίκρα από οποιονδήποτε και αν προέρχεται. Αυτά αποτυπώνονται με ένταση συναισθήματος, λυρισμό, ζωντάνια και παραστατικότητα μέσω του μεταφορικού-εικονοπλαστικού λόγου και του συναισθηματικά φορτισμένου λεξιλογίου («Χτύπα τη θλίψη καταγής», «και πέταξε το μαράζι στα σκουπίδια», «όχι να πίνης ξύδι»). Την ίδια στιγμή παρακινεί τους αποδέκτες να επιδιώξουν και να αγωνιστούν για τη χαρά χρησιμοποιώντας συνεχείς αντιθέσεις («χτύπα τη θλίψη» vs «πρέπει να πολεμήσης να χαρής», «και όχι να πίνης ξύδι» vs «τώρα σου πρέπει μέλι») και σχήματα επανάληψης-επαναφοράς («πρέπει να πολεμήσης», «τώρα σου πρέπει», «πρέπει να νιώσης», «πρέπει να ανασάνης») που αναδεικνύουν την αλλαγή στάσης ως ανάγκη. Έφτασε η στιγμή να απολαύσουν αγέρωχοι και αποφασισμένοι την ελευθερία και αφού απαλλαγούν από όλα τα βάρη, τις πρότερες στάσεις και συμπεριφορές, να επιδοθούν στην αέναη αναζήτηση της αισιοδοξίας, των απολαύσεων και της χαράς, όπως με γλαφυρότητα και παραστατικότητα αναδεικνύεται

με την παρομοίωση «Ορθό-κοφτό σαν βλύσμα κραυγής γλάρου» και διαδοχικές μεταφορές («να γυμνωθής», «να στολιστής με αγάτη», «να ανασάνης μπροστά στον ήλιο»). Ως τελευταία συμβουλή, που επιτονίζει χαρακτηριστικά με τη φράση «προπάντων», αφήνει την παραίνεση να κινητοποιηθούν με πίστη στον εαυτό τους εγκαταλείποντας φόβους και αναστολές, βασική προϋπόθεση που θα τους επιτρέψει να δρέψουν τελικά τους καρπούς μιας μεστής ζωής.

Προσωπικά, θα ακολουθούσα τις παραινέσεις του ποιητικού υποκειμένου, καθώς θεωρώ ότι όλοι μας οφείλουμε να ζούμε στο έπακρο τη ζωή, να διεκδικούμε και να απολαμβάνουμε κάθε ρανίδα χαράς που μας προσφέρουν οι μικρές ή μεγάλες απολαύσεις. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο πρέπει να αποτελεί μια απόλυτα συνειδητή στάση ζωής, η οποία απαιτεί δραστηριοποίηση και απαγκίστρωση από την αδράνεια, την μεμψιμοιρία και την απαισιοδοξία.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Επικοινωνούμε... άρα υπάρχουμε!

Πρόσφατη έρευνα που δημοσιεύτηκε σε εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας επιβεβαιώνει ότι, παρά τη συσσώρευση ανθρώπων στα μεγάλα αστικά κέντρα, έχουν αυξηθεί εκθετικά την τελευταία πενταετία τα ποσοστά μοναξιάς τόσο των νέων όσο και των ηλικιωμένων. Οι παράγοντες που έχουν συντελέσει σε αυτό το φαινόμενο είναι σημαντικοί, ωστόσο δεν είναι αδύνατη η συνεργασία μεταξύ των δύο γενεών, ώστε να απαλυνθεί το αίσθημα μοναξιάς τους.

Καταρχήν, σε ό,τι αφορά τους λόγους που εντείνουν τα επίπεδα μοναξιάς στην εποχή μας, θα μπορούσαν να αναφερθούν οι ακόλουθοι:

- Ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη έχει απομονώσει τον άνθρωπο σε έναν εικονικό κόσμο μέσω της χρήσης smartphones, tablets και εν γένει ηλεκτρονικών συσκευών → εστίαση σε εικονική επικοινωνία μέσω της οθόνης και απομάκρυνση από τον συνάνθρωπο και την ουσιαστική κοινωνικοποίηση, η οποία θα υποσχόταν το αίσθημα συντροφικότητας και την ανάπτυξη υγιών συναισθημάτων.
- Προώθηση εξιδανικευμένων προτύπων σχέσεων, εμφάνισης και επιτυχίας μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης → αδυναμία του ανθρώπου να τα κατακτήσει, γεγονός που οξύνει τη μοναξιά, την ψυχολογική καταρράκωση και την κοινωνική απομόνωση, εντείνοντας παράλληλα την απόσταση μεταξύ νέων ανδρών και γυναικών, εφόσον ενδεχομένως καλλιεργείται ένα αίσθημα δειλίας απέναντι στην διά ζώσης διαπροσωπική επικοινωνία, περιοριζόμενη η τελευταία μόνο στα κοινωνικά δίκτυα. Έχει εκλείψει πλέον η έννοια του φλερτ σε διαπροσωπικό επίπεδο με τους νέους να συνάπτουν «συναισθηματικές» σχέσεις μέσω μιας οθόνης.
- Αστικοποίηση → φρενήρης και ασθματική ρουτίνα στα μεγάλα αστικά κέντρα συνδυαστικά με μεγάλες γεωγραφικές αποστάσεις → επιβάρυνση του σύγχρονου ανθρώπου, νέου και μεσήλικα, με πολλές υποχρεώσεις π.χ. σχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες, πολύωρη εργασία κλπ. καθώς και ψυχοφθόρα συναισθήματα όπως στρες και άγχος → έλλειψη χρόνου αλλά και ψυχικών αποθεμάτων για ουσιαστική κοινωνικοποίηση και διαπροσωπική επαφή καθώς και για γνήσια ψυχαγωγία π.χ. τέχνες, αθλητισμός, η οποία αποτελεί συχνά ευκαιρία για υγιή κοινωνικοποίηση → αύξηση του αισθήματος μοναξιάς του σύγχρονου ανθρώπου, περιοριζόμενος στη συντροφιά της οθόνης, η οποία του παρέχει κατά βάση νόθα πρότυπα ανούσιας διασκέδασης → συναισθηματική κενότητα.
- Ταυτόχρονα, η ασφυκτική ρουτίνα αποξενώνει τα μέλη της οικογένειας, με συνέπεια οι νέοι συχνά να μη λαμβάνουν τη στήριξη και την καθοδήγηση που έχουν ανάγκη από τους γονείς τους → έντονη συναισθηματική μοναξιά και κενότητα.
- Κυριαρχία πνεύματος υλικού ευδαιμονισμού, θεοποίηση του χρήματος → αλλοτρίωση ανθρωπίνων σχέσεων, αφού ο άνθρωπος επενδύει στα άψυχα υλικά αγαθά και όχι στα έμψυχα και άυλα π.χ υγιή συναισθήματα, ηθικές αξίες, αγνά συναισθήματα → σύναψη κατά βάση χρησιμοθηρικών σχέσεων που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση ιδιοτελών συμφερόντων → έγερση του παράδοξου ο άνθρωπος να βρίσκεται ανάμεσα σε εκατομμύρια ανθρώπους νιώθοντας βαθιά μέσα του μόνος, εφόσον δεν έχει επενδύσει σε ανιδιοτελείς και ουσιαστικές ανθρώπινες σχέσεις.
- Έντονο χάσμα των γενεών, το οποίο στην εποχή μας έχει προσλάβει και ψηφιακή χροιά → απομάκρυνση των νέων από τους μεσήλικες και τους ηλικιωμένους, γεγονός το οποίο επιτείνει το αίσθημα μοναξιάς κυρίως των τελευταίων, εφόσον οι νέοι συναναστρέφονται με ομάδες συνομηλίκων τους, αποξενώνοντας τις ώριμες γενιές. Παράλληλα όμως, το εν λόγω χάσμα εντείνει και το αίσθημα μοναξιάς των νέων κυρίως σε στιγμές έντονων διλημμάτων και προβληματισμών, όπου θα είχαν την ανάγκη καθοδήγησης και στήριξης από τις πιο ώριμες γενιές.

Παρά τα ποικίλα αίτια που τροφοδοτούν το αίσθημα μοναξιάς του σύγχρονου ανθρώπου, νέου και ηλικιωμένου, δεν είναι αδύνατη η ίασή του μέσω της συνεργασίας των δύο γενεών.

- Πρωτίστως, ωφέλιμη και αναγκαία η εύρεση χρόνου, παρά τη φρενήρη καθημερινότητα, για από κοινού γνήσια ψυχαγωγία π.χ. εκδρομές και εξορμήσεις στη φύση, επιτραπέζια παιχνίδια, οικογενειακές συναθροίσεις, περίπατοι στην πόλη και τη φύση, επίσκεψη σε θέατρο, κινηματογράφο κλπ. → δυνατότητα σύσφιξης των σχέσεών τους και ουσιαστικής επαφής και επικοινωνίας μεταξύ τους σε κλίμα χαλαρότητας και συντροφικότητας.
- Παρά την ταχύτατη και κοπιαστική καθημερινότητα των νέων, κρίνεται απαραίτητη και χρήσιμη η εξοικονόμηση χρόνου για επίσκεψη των εκπροσώπων της τρίτης ηλικίας της οικογένειάς τους, του παππού και της γιαγιάς → συνομιλία και επικοινωνία μεταξύ τους, διαμοιρασμός συναισθημάτων όπως άγχος, χαρά, φόβος κλπ., καθοδήγηση των νέων από πρεσβύτερους αλλά και άντληση ανυπέρβλητης χαράς από τους ηλικιωμένους μέσω της συνύπαρξής αυτής.
- Απαραίτητη η προσφορά βοήθειας στα άτομα τρίτης ηλικίας από τους νέους, στους παππούδες από τα εγγόνια, ειδικά σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι πρώτοι δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν π.χ βοήθεια με τα ψώνια, συνεισφορά στην προετοιμασία του φαγητού και την καθαριότητα του σπιτιού καθώς και σε κάθε καθημερινή δραστηριότητα στην οποία δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν αυτόνομα οι ηλικιωμένοι → σύνδεση των δύο πλευρών σε κλίμα πραγματικής αγάπης και ενσυναίσθησης.
- Ωφέλιμη η αμοιβαία προσπάθεια ένταξης της κάθε γενεάς στον κόσμο της άλλης: προσφορά βοήθειας αλλά και προσπάθεια μύησης των ατόμων της τρίτης ηλικίας από τους νέους στον κόσμο της τεχνολογίας, εφόσον και τα πρώτα καλούνται πλέον να ζήσουν σε μια ψηφιακή εποχή. Ταυτόχρονα, μέριμνα από τους ηλικιωμένους για μύηση των νέων στις παραδόσεις και τα πολιτιστικά αγαθά – κυρίως μέσω συζήτησης αλλά και συμμετοχής σε πολιτιστικές εκδηλώσεις-, ώστε να μην αψηφούν οι τελευταίοι τις παραδόσεις τους στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της ξενομανίας.

Συμπερασματικά, ότι η στάθμη της σύγχρονης μοναξιάς, σε κάθε ηλικία, έχει ανησυχητικά ανέβει σε μία εποχή που φαινομενικά προσφέρει πολλές ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και ψυχαγωγία. Γι' αυτό, κρίνεται απαραίτητη και ωφέλιμη η εύρεση τρόπων για την απάλυνσή της μέσω της ουσιαστικής συνεργασίας νέων και πρεσβυτέρων, εφόσον θα ήταν καταστροφικό και για τις δύο γενεές να απαρνηθούν την κοινωνική τους φύση.

Επιμέλεια

**Κόρκακα Σάνδη • Μανδαλάκη Στέλλα • Δασκαλάκη Ιωάννα • Μακρυγιαννάκη Κατερίνα
Πιτταροκοίλη Μαρία • Φαρσάρη Ελένη • Χρονάκη Κατερίνα**